

власник, довірчий засновник та користувач. Видається, що для всіх випадків встановлення довірчої власності слід використовувати уніфіковану термінологію – довірчий власник, установник довірчої власності та вигодонабувач, як це закріплено ЦК України, для запобігання зайвої плутанини та непорозумінь, а також для забезпечення одноманітної судової практики. І ще низка положень законопроекту, які внаслідок обмеженості обсягу не можуть бути тут проаналізовані, потребують подальшого доопрацювання. Тому, все ж таки, на нашу думку, ще зарано приймати вказаний законопроект за основу.

Отже, для того, щоб використовувати довірчу власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань треба, для початку, чітко визначити сутність цього правового явища та закріпити його належне правове регулювання на рівні ЦК України.

Література:

1. Некит Е.Г. Доверительная собственность: опыт Украины и Республики Молдова // Гражданское законодательство Республики Молдова и Украины: традиции, современность, перспективы : кол. моногр. / [Халабуденко О.А., Харитонов Е.О., Харитонova Е.И. и др.]; под ред. Халабуденко О.А., Харитонova Е.О. – К. : ULIM; Одесса: Б.и., 2012. – С. 119-136.
2. Пухан И. Римское право (базовый учебник) / Иво Пухан, Мирьяна Поленак-Акимовская ; [пер. с макед. В.А. Томсинова, Ю.В. Филиппова] ; под ред. В.А. Томсинова. – М. : Зерцало, 1998. – 448 с.
3. Некит К.Г. Давньоримські категорії «fides» і «aequitas» як підґрунтя фідучіарних правовідносин / К.Г. Некит // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – С. 72-78.
4. Егоров А. В. Управление имуществом, зарубежный опыт : Германия / А.В. Егоров // Вестник ВАС РФ. – 2001. – № 9. – С. 128–139.
5. Некит Е.Г. Право доверительной собственности в гражданском законодательстве Франции / Е.Г. Некит // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. – 2013. – №. 5. – С. 133-136.

Сафончик Оксана Іванівна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕНОСТІ ЗМІСТУ ПРАВОВІДНОСИН СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ

Між чоловіком і жінкою, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, виникають як особисті немайнові, так і майнові правовідносини. При цьому майнові правовідносини зазначених осіб визначаються

як правовідносини, що виникають між жінкою та чоловіком з приводу майна і мають економічний зміст.

На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою, поширюються положення глави 8 СК України. Отже, ч. 2 ст. 74 СК України поширює на осіб, які не перебувають у шлюбі між собою, але проживають однією сім'єю, положення СК України, пов'язані з набуттям за час спільного проживання права на придбання майна, що регулюють аналогічні відносини між особами, які перебувають у зареєстрованому шлюбі. Однак наведене положення суперечить ч. 2 ст. 21 СК України, відповідно до якої проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

Після набрання чинності СК України спільне набуття майна жінкою та чоловіком, які спільно проживають без реєстрації шлюбу, створює спільну сумісну власність, якщо інше не встановлено договором. Враховуючи, що деякі особи спільно проживали до 2004 року, це положення має бути врахованим в подальшому при розподілі спільно набутого ними майна, оскільки закон не має зворотної дії. В іншому ж випадку, жінці та чоловіку, які проживали спільно однією сім'єю до 2004 року і які мають намір укласти відповідний договір, скажімо, у цьому році, необхідно розмежувати майно, придбане до 2004 року, і визначити в договорі його режим окремо або встановлювати режим на все придбане ними майно. При цьому в договорі необхідно визначити час, з якого почалося спільне проживання жінки та чоловіка.

У чинному законодавстві визначено шляхом встановлення загальних правил та винятків з них щодо визначення та переліку майна, на яке у жінки та чоловіка виникає право особистої власності, а не спільної власності. Вирішення цієї проблеми відбувається шляхом перелічення таких підстав. Втім, обраний підхід видається не досить вдалим, оскільки без встановлення загального правила достатнього рівня абстрактності не виключене виникнення ситуації, коли та чи інша правова ситуація може залишитись неврегульованою.

Відповідно до ч. 1 ст. 368 ЦК України, спільною сумісною власністю є та спільна власність двох чи більше осіб, у яких заздалегідь не визначені частки кожної з них. Отже, праву спільної сумісної власності, як і праву спільної часткової власності, притаманні такі риси як множинність її суб'єктів (співвласників) та єдність її об'єкта. Тому єдиною вирішальною ознакою виділення сумісної власності як різновиду права спільної власності є факт відсутності існування в ньому ідеальних часток кожного із співвласників, які б давали можливість виявити обсяг

їх прав за наявності бажання одержати конкретну частину у спільному майні та розпорядитися нею.

Відповідно до частини 1 ст. 74 СК України, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, майно, набуте ними під час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними.

У ст. 74 СК України ознаки фактичних шлюбних відносин чоловіка і жінки не закріплені, що ускладнює застосування зазначеної статті на практиці. Крім того, певні складності вирішення зазначеної категорії спорів в судовому порядку пов'язані з відсутністю визначення ознак фактичних шлюбних відносин, а також тривалості спільного проживання чоловіка та жінки, у зв'язку з чим визначити початковий момент спільного проживання чоловіка та жінки, які не перебувають у шлюбі між собою (тобто розмежувати роздільне та спільне майно) суду буде важко.

Таким чином, можна дійти висновку, що обов'язковими елементами юридичного складу для виникнення права спільної сумісної власності подружжя і спільного майна подружжя, як відзначалося в літературі, є придбання майна під час шлюбу і ведення спільного господарства подружжям, тобто наявність спільної праці подружжя.

Частина 3 ст. 368 ЦК України передбачає презумпцію дії режиму спільної сумісної власності щодо майна подружжя, набутого ним за час шлюбу, якщо інше не встановлено договором або законом. Правові засади спільної сумісної власності подружжя визначаються ст.ст. 60-74 СК України. Однак подружжя має право шлюбним договором встановити інший правовий режим їхнього майна (ст. ст. 93, 97 СК України). Крім того, у СК України визначається майно кожного з подружжя, яке не стає їхньою спільною сумісною власністю (ст.ст. 57-59 СК України).

Основною ідеєю, втіленою у сімейне законодавство при регулюванні майнових відносин чоловіка і жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, є підтримка і всебічний захист єдності і спільності майнових інтересів подружжя, узгодженості їхніх дій щодо володіння, користування і розпорядження цим майном. Зокрема, у чинному законодавстві України простежується презумпція спільності майна подружжя, у зв'язку з чим доказуванню підлягає лише факт приналежності майна до роздільного майна подружжя, тобто, в даному випадку жінка або чоловік повинні довести, що спірне майно придбане ними до шлюбу, або у період шлюбу в дарунок, у спадщину тощо. У разі визнання судом недостатності доказів щодо належності спірного майна до роздільної власності одного з подружжя, таке майно визнається таким, що належить їм на праві спільної сумісної власності. Більш того, не

припиняє дію принципу спільності майна тимчасове роздільне проживання подружжя (у зв'язку з відрядженням, відпусткою, перебуванням на лікуванні тощо), за винятком встановлення режиму окремого проживання подружжя (ст. 119 СК України).

Право визначає основні параметри поведінки жінки та чоловіка, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, у майновій сфері: закріплює, яке майно знаходиться у їхніх спільній власності або кожного з них, встановлює їхніх обсяг прав і обов'язків стосовно цього майна, умови його реалізації, порядок придбання і продажу майна, їхню відповідальність по спільних або особистих зобов'язаннях тощо.

Потрібно узагальнити випадки, коли поділ спільного майна жінки та чоловіка, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, може бути здійснений: 1) у період перебування у фактичних шлюбних відносинах за вимогою одного з них як відповідно до закону (ст. 74 СК України), так і відповідно до укладеного між ними договору (якщо такий є); 2) після припинення фактичних шлюбних відносин за ініціативи будь-кого з них; 3) після смерті одного з них; 4) за заявою кредиторів одного з них (або обох), якщо такі є.

Таким чином, аналіз чинного законодавства України дає можливість визначити наявність єдиних ознак, що поширюються на цю сукупність правових норм. Основними принципами законного режиму майна, є: 1) презумпція спільності майна чоловіка і жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах; 2) рівність прав чоловіка і жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах стосовно їхнього спільного майна незалежно від розміру внеску в це майно; 3) рівність прав по володінню, користуванню і розпорядженню майном чоловіка і жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах; 4) спільна відповідальність чоловіка і жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, по зобов'язаннях майнового характеру.

Тарасенко Леонід Леонідович

*к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права*

Львівського національного університету ім. Івана Франка

ГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО: ПІДСТАВИ ВОЛОДІННЯ МАЙНОМ

Господарське товариство (далі – товариство) може володіти майном на різних правових підставах. Перш за все, товариство може володіти майном на праві власності. Зокрема, товариство є власником майна,